

Winfried B ö h m, *Maria Montessori – Bibliographie 1896-1996. Internationale Bibliographie der Schriften und der Forschungsliteratur*, Bad Heilbrunn/Obb: Wydawnictwo Julius Klinkhardt, 1999, ss. 478

Ułożenie międzynarodowej bibliografii tematycznej jest niezwykle trudne. Takiego zadania podjął się niemiecki badacz Winfried Böhm, opracowując pisma i publikacje naukowe poświęcone jednemu z największych pedagogów europejskich – Marii Montessori ((31 VIII 1870-6 V 1952), które ukazały się w latach 1896-1996 w wielu krajach i wielu językach. Obejmują one życie, działalność i różne aspekty pedagogiki stworzonej i realizowanej przez Marię Montessori. Bibliografię należy uznać za wielkie osiągnięcie naukowe. Uwzględnia ona zarówno pisma M. Montessori, jak i publikacje o niej. Wśród krajów odnotowanych w bibliografii znalazła się Polska, a ponadto takie kraje, jak: Anglia, Austria, Belgia, Czechy, Dania, Ekwador, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, India, Japonia, Kanada, Litwa, Niemcy, ZSRR, Rosja, Rumunia, Szwecja, USA, Włochy, Węgry.

Autor bibliografii najpierw zestawiał chronologicznie pisma M. Montessori, które ukazały się w tłumaczeniu na języki obce, według lat ogłoszenia drukiem. W oparciu o to zestawienie można stwierdzić, że pierwsze pisma Montessori opublikowano w języku polskim w 1913 roku pt. *Domy dziecięce. Metoda pedagogii naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci* (z wydania ogłoszonego przez Instytut J. J. Rousseau, nakład Henryka Lindenfelda, Warszawa 1913). Drugie odnotowane w bibliografii wydanie pism Montessori w języku polskim ukazało się w 1936 roku pt. *Myśli przewodnie mojej metody. Przekład Elesty* („Wychowanie Przedszkolne”, 1936, nr 12, s. 137-143).

Znacznie obszerniejszy jest w bibliografii dział publikacji różnojęzycznych, dotyczących myśli pedagogicznej M. Montessori, zestawiony alfabetycznie według nazwisk autorów. Uwzględniono w nim książki, dzieła zbiorowe, artykuły, komunikaty i numery monograficzne czasopism, materiały pokongresowe, antologie tekstów i fotografii, rozdziały w podręcznikach. Wszystkie te publikacje opisano w takich językach, jak: angielski, czeski, duński, francuski, grecki (w transliteracji łacińskiej), hiszpański, japoński (w transliteracji łacińskiej), niderlandzki, niemiecki, polski, portugalski, rosyjski (w transliteracji), rumuński, szwedzki, włoski, węgierski.

Według autora bibliografii, pierwsza publikacja na temat pedagogiki M. Montessori ukazała się w języku polskim w 1913 roku. Był to artykuł H. Koźniewskiej pt. *Domy dziecięce systemu M. Montessori* („Dziecko”, 1913, nr 1).

Aby należycie zrozumieć recepcję dzieła M. Montessori w Polsce, należy sięgnąć do co najmniej trzech publikacji: Juliana Dybca – *Maria Montessori w Polsce* („Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, 1983, t. 30, s. 5-27), Halina Raczek – *Recepcja poglądów M. Montessori w teorii i praktyce pedagogicznej Drugiej Rzeczypospolitej* (opublikowane w: *Metoda Marii Montessori. Historia i współczesność. Materiały z Międzynarodowej Konferencji*, 25-26 listopada 1993, Lublin 1994) oraz

Ewa Łatacz (w bibliografii występuje jako Latacz) – *Recepcja teorii pedagogicznej Marii Montessori w Polsce do roku 1939* (Łódź 1996).

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku wyraźnie wzrosła liczba publikacji w języku polskim o wielkiej Włoszce, co zostało odnotowane w omawianej bibliografii. Pisało o niej wielu autorów: B. Krawczyk (1994), Jolanta Kruk (1995), E. Laska (1994), Ewa Łatacz (1991-1997), Bożena Matyjas (1993-1994), Małgorzata Miksza (1994-1997), Halina Raczek (1994), Bogumiła Skwarna (1993-1994), E. Skirbikowa i D. Kaczmarczuk (1993), Jolanta Wierucka.

Na podstawie danych zawartych w bibliografii można zestawić listę badaczy zajmujących się życiem, twórczością i myślą pedagogiczną M. Montessori, mających w swoim dorobku zwykle kilka, a nawet kilkanaście pozycji. Należą do nich m.in. (w nawiasach podaję okres, w jakim ukazywały się ich publikacje): Helming Helene (1927-1958), Hertzberger Herman (1969-1986), Hessen Siergiej (1926-1961), Jordan Hermann, Julius (sen) (1929-1936), Jordan Nancy (1955-1981), Jovine Bertoni Dina (1951-1958), Jühlke Karl Joseph (1981-1984), Koegler Ronald R. (1962-1965), Kohlberg Lawrence (1968-1972), Koning Jan (1951-1988), Köpcke-Duttler Arnold (1993-1996), Kramer Rita (1967-1983), Kratochwil Leopold (1988-1992), Kripalani Lakshmi (1970-1993), Krippner Stanley (1965-1966), Krogh Suzanne Lowell (1979-1982), Langham-Johnson S. (1982-1986), Lassahn Rudolf (1977-1985), Łatacz Ewa (1991-1997), Łubieńska de Lenval Helene (1935-1968), Ludwig Harald (1985-1996), Luhmer Klaus (1976-1992), Matsumoto Shizuko (1993-1995), Miksza Małgorzata (1994-1997), Miller Jean Karen (1969-1991), Miller Louise B. (1969-1984), Patra Arati (1956-1964), Peller Lili E. (1930-1979), Raapke Hans-Dietrich (1988-1996), Radice Sheila (1910-1919), Schade Wolfgang (1994-1996), Schaefer Lawrence (1983-1995), Schaefer Rita (1976-1993), Schapiro Dennis (1991-1994), Scheid Gernot (1970-1986), Smart James Ewart (1938-1975), Vaidheswaran C. N. (1969-1975), Valitutti Salvatore (1975-1991), Wheatley Helen (1984-1994), Wikramaratne Lena (1963-1984).

Powyższy wykaz autorów zamieszczamy ze względu na duże zainteresowanie pedagogiką H. Montessori oraz zdając sobie sprawę, że omawiana bibliografia nie jest dostępna we wszystkich ośrodkach akademickich. Warto wspomnieć, że w 2001 roku ukazały się dwie ważne pozycje: Eckert Ela, *Maria und Mario Montessoris Kosmische Erziehung. Vision und Konkretion*, opublikowana w tym samym wydawnictwie, co omawiana bibliografia, tj. J. Klinkhardt w Bad Heilbrunn/Obb, oraz praca Christine Hofer pt. *Die pädagogische Anthropologie Maria Montessoris – oder: Die Erziehung zum neuen Menschen* (Würzburg: ERGON Verlag 2001), wydana w serii „Erziehung Schule Gesellschaft”, Band 23. Obie prace powstały na podstawie obszernej literatury przedmiotu i na pewno znajdą w Polsce czytelników. Korzystanie ze wspomnianej bibliografii może przyspieszyć w Polsce badania nad myślą pedagogiczną M. Montessori.

Wśród pedagogów i sympatyków montessoriańskich stosunkowo mało jest znana i cytowana antologia o charakterze albumowym, którą należy polecić ich uwadze (Maria Montessori, *A Centenary anthology 1870-1970*, Amsterdam 1970, druk M. J. Portielje, Associations Montessori Internationale).

Warto dodać, że w 1994 r. zostało zarejestrowane Polskie Stowarzyszenie Montessori z siedzibą w Łodzi (ul. Jaracza 68, 90-251 Łódź). Zrzesza ono obecnie około

100 osób zainteresowanych krzewieniem koncepcji pedagogicznych M. Montessori, kształceniem nauczycieli i wychowawców montessoriańskich. Ma ono oddziały terenowe w Gorzowie Wielkopolskim i Lublinie (Lubelski Oddział Polskiego Stowarzyszenia Montessori, ul. Motorowa 10). Według pedagogiki M. Montessori pracuje wiele szkół, przedszkoli publicznych i prywatnych w Polsce. Zarówno w Polsce, jak i za granicą organizowane są sympozja naukowe, kursy dla nauczycieli i instruktorów, zjazdy członków stowarzyszeń Montessori. W ostatnich latach można mówić o rozwoju ruchu montessoriańskiego na świecie.

*Dr hab. Piotr Paweł Gach, prof. KUL
kierownik Katedry Historii Wychowania w Instytucie Pedagogiki KUL*